

# Les traduccions de Paul Celan al català

Ramon Farrés

Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Traducció i d'Interpretació  
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Data de recepció: 15/2/1999

## Resum

Paul Celan, per a alguns el més gran poeta en llengua alemanya de la segona meitat del segle xx, va ser traduït per primera vegada al català l'any 1966, dintre l'antologia *A la paret, escrit amb guix. Poesia alemanya de combat*, de Feliu Formosa i Artur Quintana. Deu anys més tard, i quan en feia sis ja de la mort de Celan, Antoni Pous va publicar-ne una selecció de 23 poemes. Van haver de passar vint anys perquè Celan tornés a ser versionat en català: l'any 1996 va aparèixer el cicle *Cristall d'alè*, en versió d'Arnau Pons, alhora que la revista de poesia *Reduccions* publicava un número doble dedicat a Paul Celan que recuperava algunes versions de Pous i en publicava d'altres de noves a càrrec de Jordi Ibáñez i d'Andreu Vidal i Karen Andrea Müller. Després de fer un repàs a la història de la recepció de Paul Celan a l'àmbit literari del català, analitzem tres versions diferents d'un mateix poema, a fi de veure les múltiples possibilitats d'interpretació que ofereix una obra lírica tan extraordinàriament complexa i depurada alhora com ho és la de Celan.

**Paraules clau:** Paul Celan, recepció, versions al català.

## Abstract

Paul Celan, considered by some as the most representative poet in German language of the second half of the twentieth century, was first translated into Catalan in 1966 by Artur Quintana in the anthology *A la paret, escrit amb guix. Poesia alemanya de combat*. A decade later, six years after Celan's death, Antoni Pous translated and published a selection of twenty-three poems into Catalan. A further twenty years was needed for other works by Celan to appear in Catalan: in 1996 a translation of *Atemkristall* was published by Arnau Pons coinciding with the edition of a special number of the journal *Reduccions* dedicated to Celan with a reedition of some of Pous' versions and new translations by Jordi Ibáñez and by Andreu Vidal & Karen Andrea Müller. After a revision of Celan's reception into the Catalan literary environment we here analyze three different versions of the same poem, in order to see the multiple interpretative possibilities offered by a literary oeuvre characterised by both complexity and purity of style.

**Key words:** Paul Celan, Reception, Catalan versions.

Paul Celan, considerat per molts com el més gran poeta en llengua alemanya de la segona meitat del segle xx, va iniciar la publicació de la seva obra a finals dels anys quaranta amb el poemari *Der Sand aus den Urnen* (1948). Els greus errors d'edició, però, van fer que l'autor fes retirar aquest llibre de circulació i que quatre anys més tard —ja a la dècada dels cinquanta doncs— publiqués un nou recull que rescatava part d'aquell llibre malaguanyat i el substituïa com a volum inicial de la seva obra poètica. Es tracta de *Mohn und Gedächtnis* (1952), al qual seguirien *Von Schwelle zu Schwelle* (1955) i *Sprachgitter* (1959). L'any 1960 va rebre el premi Büchner, que significava la seva consagració en l'àmbit de parla alemanya. A la dècada dels seixanta va publicar tres volums poètics més: *Die Niemandsrose* (1963), *Atemwende* (1967) i *Fadensonnen* (1968). L'any 1970, al cim de la seva carrera literària, va suïcidar-se a París, on residia, deixant inèdits els dos darrers volums de la seva obra poètica: *Lichtzwang*, que es publicaria el mateix 1970, i *Schneepart* (1971). A banda d'aquests vuit llibres, aplegats el 1975 en els dos volums que constitueixen l'obra poètica canònica de Celan, l'any 1976 va aparèixer un altre llibre inèdit, titulat *Zeitgehöft*, i recentment s'ha publicat un volum de gruix considerable amb poemes esparsos. També hi ha un grapat de textos en prosa, el més famós dels quals és el discurs que va fer en recollir el premi Büchner, titulat *Der Meridian*, i una gran quantitat de traduccions, sobretot poètiques, del francès, l'anglès i el rus, entre altres, i que han estat aplegades en dos volums de l'edició de la seva obra completa, ja que cal considerar-les com a parts integrants de la seva creació literària.

La repercussió de l'obra de Paul Celan va superar ja en vida de l'autor les fronteres de la llengua alemanya<sup>1</sup>. Els seus poemes, molt especialment «Todesfuge» —la seva particular recreació de l'holocaust—, van ser publicats en revistes i antologies d'arreu d'Europa i Amèrica durant els anys cinquanta i seixanta. Si deixem de banda unes versions al romanès aparegudes encara a la dècada dels quaranta, a l'època en què Celan va viure a Bucarest, l'inici de la seva carrera internacional cal situar-lo el 1952, en què «Todesfuge» apareix en versió francesa a *Le Journal de Poètes*. El 56 se'n publica la versió italiana a la revista *Poesia Nuova* i el 59 la versió anglesa en una antologia de poesia alemanya publicada als Estats Units. Ja a la dècada dels seixanta, «Todesfuge» apareix traduïda al txec (1961), a l'holandès (1962), al castellà i al català (totes dues versions el 1966). La traducció al castellà va ser inclosa en una antologia publicada a Buenos Aires, i la versió catalana, a càrrec d'Artur Quintana, al volum *Escrit a la paret amb guix. Poesia alemanya de combat*<sup>2</sup>. L'arribada de Celan a l'àmbit de parla catalana es produeix doncs dintre del que podríem considerar la normalitat de la difusió de l'obra del poeta al món occidental, malgrat la anormal situació històrica que es vivia aleshores a Espanya.

1. Per tenir una idea de la recepció de Celan a les principals cultures occidentals fins a la primera dels anys setanta, és de gran utilitat la bibliografia inclosa a MEINECKE, Dietlind (ed.). 1973<sup>2</sup>. *Über Paul Celan*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, p. 303-309. Per als casos concrets d'Itàlia i les cultures hispàniques, vegeu: VOGT, Ursula. «Paul Celan in Italien». *Arcadia*, vol. 32. 1997. Berlín-Nova York: de Gruyter, p. 210-229, i PFEIFFER, Michael. «Paul Celan aus spanischer Sicht». *Ibidem*, p. 254-262.
2. Per a la relació detallada de les versions de Celan al català, vegeu l'annex al final d'aquest article.

Aquesta meritòria normalitat es repeteix quan l'any 1976 es publica una selecció de poemes dels vuit llibres canònics de Paul Celan en versió catalana (Antoni Pous: *Traduccions de Paul Celan*). En anglès i en francès els primers volums de característiques semblants havien aparegut el 1971, en castellà el 1972, i en italià el mateix 1976. Però aquesta capacitat de reacció de la literatura catalana va demostrar una vegada més deure's a rampells aïllats més que no pas a un bon estat de salut, ja que durant tota la dècada dels vuitanta, quan precisament l'obra de Celan va consolidar-se en la majoria d'altres llengües europees, no es va traduir absolutament res més al català. En castellà, per exemple, als anys vuitanta van aparèixer tres volums de poemes de Celan i la revista *Quimera* li va dedicar un dossier.

Sortosament, la dècada dels noranta sembla haver enllaçat amb els promotors inicis de la recepció de Celan a l'àmbit català: primer va ser la reedició de «Todesfuge» i d'alguns poemes del volum de 1976 a l'antologia *Poesia alemanya contemporània* (1990), a cura de Feliu Formosa; va seguir aquest mateix any la publicació de *Der Meridian*, en versió de Jordi Ibáñez, a la revista *Arc Voltaic*; poc després va aparèixer una selecció de poemes del llibre *Fadensonnen*, en versió d'Antoni Prats, a la revista valenciana *L'Aiguadolç* (1991); a continuació va venir la publicació de *Cristall d'alè* (1995), el primer cicle complet de poemes de Celan en versió catalana<sup>3</sup>, traduït per Arnau Pons; el 1996, la revista *reduccions* va publicar un número especial dedicat a Celan, amb la reedició d'algunes traduccions anteriors i la publicació d'altres d'inèdites a càrrec de Jordi Ibáñez i d'Andreu Vidal i Karen Andrea Müller, i finalment, el 1999, van aparèixer dos poemes més de Celan traduïts per Arnau Pons a la revista *El Pou de Lletres*.

Amb tot això, he comptabilitzat fins avui 77 traduccions al català de 69 poemes de Celan (és a dir, que en alguns casos hi ha dues, i fins i tot tres, versions d'un mateix poema) per 5 traductors diferents (6 si comptem per persones), més un text en prosa. Una xifra que numèricament no arriba ni al deu per cent de l'obra de l'autor, tot i que cal dir que la traducció d'alguns dels poemes més llargs, com «Todesfuge», «Stimmen» i «Engführung», fa que el volum de l'obra traduïda al català s'acosti a aquest percentatge (almenys pel que fa a l'obra canònica). Una collita, doncs, més aviat migrada, sobretot tenint en compte que en altres llengües ha aparegut ja l'obra poètica sencera traduïda (és el cas de l'anglès i l'italià) i en d'altres s'hi està treballant en aquests moments (el cas del castellà). Aquest fet és a més agreujat pel caràcter generalment marginal dels canals d'entrada que ha trobat l'obra de Celan entre nosaltres: revistes d'escassa difusió, edicions difícils de trobar... Només els 7 poemes inclosos a l'antologia *Poesia alemanya contemporània*, dintre de la col·lecció «Les millors obres de la literatura universal. Segle xx», es troba de manera regular a les llibreries. La resta cal buscar-ho o encarregar-ho en establiments molt especialitzats o consultar-ho en biblioteques també especialitzades<sup>4</sup>.

3. Tot i que aquest cicle, *Atemkristall*, forma part del volum *Atemwende*, el mateix Celan el va publicar també per separat.
4. Aquest panorama podria millorar substancialment si es confirmen les informacions que la selecció de poemes publicats per Andreu Vidal i Karen Andrea Müller a la revista *Reduccions* formen part d'un volum antològic que preveu publicar una editorial important.

Pel que fa als traductors de Celan al català, comparteixen en general dues característiques interessants de remarcar. En primer lloc el que en podríem dir una condició perifèrica: Arnau Pons és mallorquí —tot i que el primer resideix a Barcelona—, com ho era Andreu Vidal, desaparegut el 1998; Antoni Prats és valencià; Antoni Pous, malgrat ser de la Catalunya central (de Manlleu, concretament), es va mantenir sempre allunyat dels ambients culturals barcelonins i va passar els últims anys de la seva vida —va morir el 1976— a Tubinga i a Zuric; Artur Quintana viu des de fa molts anys a Alemanya, i tan sols Jordi Ibáñez és nascut a Barcelona i hi desenvolupa les seves activitats. Si destaco aquest fet és perquè Celan és l'escriptor perifèric per excel·lència: nascut a Czernowitz (Romania), de família judeo-alemanya, va viure sempre, amb l'excepció d'una breu temporada a Viena, fora de l'àmbit de la seva llengua, sobretot a Bucarest i a París.

En segon lloc, la majoria dels traductors de Celan al català són ells mateixos poetes (Antoni Pous, Antoni Prats, Arnau Pons i Andreu Vidal han publicat llibres de poesia; l'obra poètica de Jordi Ibáñez és encara inèdita) que s'han fet seva, per mitjà de la traducció, l'obra celaniana. Un cas molt corrent en les traduccions de la poesia de Celan: al castellà per exemple trobem les versions que n'ha fet José Ángel Valente, a l'anglès les de Michael Hamburger i Christopher Middleton i al francès les d'André du Bouchet, Jean Daive i Yves Bonnefoy.

Aquest darrer fet és degut a parts iguals a la fascinació que exerceix la poesia de Celan i a la seva extrema dificultat, que impliquen sovint —i molt especialment per als lectors que són alhora poetes— el repte d'intentar reescriure-la en la pròpia llengua. Una tasca difícilíssima per la peculiar manera que té Celan de portar l'alemany als límits de les seves possibilitats expressives, a banda de les dificultats conceptuals i d'interpretació, que són també enormes.

Per exemplificar una mica això en el cas de les traduccions catalanes, donarem una ullada a l'únic poema de Celan que ha estat traduït en tres versions diferents al català. Es tracta de «Sprich auch du» («Parla també tu» en totes tres versions) del llibre *Von Schwelle zu Schwelle* (*De llindar en llindar*), que va ser inclòs al volum antològic que va publicar Antoni Pous el 1976 i apareix en dues versions diferents —una d'Andreu Vidal i Karen Andrea Müller i l'altra d'Arnau Pons— al número especial que la revista *Reduccions* va dedicar a Paul Celan l'any 1996. Cal dir que Arnau Pons va tenir en compte les altres dues versions a l'hora d'elaborar la seva i en manlleua «alguns mots», tal com reconeix en una nota. Vet aquí l'original i les tres traduccions:

### **Sprich auch du**

Sprich auch du,  
sprich als letzter,  
sag deinen Spruch.

Sprich -  
Doch scheide das Nein nicht vom Ja.  
Gib deinem Spruch auch den Sinn:  
gib ihm den Schatten.

### **Parla també tu**

(Trad. d'Antoni Pous)

Parla també tu,  
parla el darrer,  
digues el teu juí -

Parla -  
No separis tanmateix el no del sí.  
Dóna al teu juí també el sentit:  
dóna-li ombra.

Gib ihm Schatten genug,  
gib ihm so viel,  
als du um dich verteilt wei(t zwischen  
Mittnacht und Mittag und Mittnacht.

Blicke umher:  
sieh, wie's lebendig wird rings -  
Beim Tode! Lebendig!  
Wahr spricht, wer Schatten spricht.

Nun aber schrumpft der Ort, wo du  
stehst:  
Wohin jetzt, Schattenentblö(ter, wohin?  
Steige. Taste empor.  
Dünner wirst du, unkenntlicher, feiner!  
Feiner: ein Faden,  
an dem er herabwill, der Stern:  
um unten zu schwimmen, unten,  
wo er sich schimmern sieht: in der  
Dünnung  
wandernder Worte.

### **Parla també tu**

(Trad. d'Andreu Vidal  
i Karen Andrea Müller)

Parla també tu,  
parla el darrer,  
digues el teu judici.

Parla  
-però no deslliguis el no del sí.  
Dóna també sentit al teu judici,  
dóna-li ombra.

Dóna-li ombra suficient,  
dóna-n'hi tanta  
com saps entorn teu repartida entre  
mitjanit i migdia i mitjanit.

Mira al voltant:  
contempla com tot es desperta  
-arran de mort, vivent!  
Veritat parla qui ombra parla.

Dóna-li prou ombra,  
dóna-n'hi tanta  
com repartida al teu entorn en saps entre  
mitjanit i migdia i mitjanit.

Aguaita al voltant:  
mira, que vivent esdevé tot al volt -  
En la mort! Vivent!  
Ver parla, qui ombra parla.

Ara, però, s'encongeix l'indret on  
t'estàs:  
Cap on, desposseït d'ombra, cap on?  
Munta. Palpa amunt.  
Més prim esdeven, més incognoscible,  
més fi!  
Més fi: un fil,  
per on vol davallar, l'estel:  
per a nadar avall, avall  
on es vegi resplendir: en mar de fora  
d'erradívoles paraules.

### **Parla també tu**

(Trad. d'Arnau Pons)

Parla també tu,  
parla el darrer,  
digues el teu judici.

Parla -  
Però no decantis el no del sí.  
Dóna també sentit al teu judici:  
dóna-li ombra.

Dóna-li ombra a bastament,  
dóna-n'hi tanta  
com repartida en saps al teu entorn entre  
mitjanit i migdia i mitjanit.

Mira al teu voltant:  
contempla com es fa vivent la rogalia -  
Prop de la mort! Vivent!  
Diu veritat qui diu ombra.

Aquí es neuleix, però, el teu indret:  
 Cap a on, ara, desombrejat, cap a on?  
 Puja. Palpeja cap a dalt.  
 Devens més prim, més imprecís, més fi!  
 Més fi: un fil  
 pel qual vol descendir l'estel  
 per a nadar allà baix, a baix,  
 on ell mateix es veu brillar: dins  
 l'onejar  
 de les paraules nòmades.

Ara es neuleix emperò el lloc on ets:  
 A on aniràs, tan despull d'ombra, a on?  
 Creix amunt. Palpa enlaire.  
 Fent-te més prim, més imprecís, més fi!  
 Més fi: un fil  
 pel qual vol davallar l'estrella:  
 per allà baix nedar, a baix,  
 on ella es vegi feblement brillar: dins la  
 maror  
 de les paraules nòmades.

L'inici del poema és d'una senzillesa poc habitual en Celan, i així tots tres traductors coincideixen en els dos primers versos: «Parla també tu, / parla el darrer,». Les dificultats comencen al tercer vers, en què Celan utilitza la paraula «Spruch», que pot voler dir «proverbi», «sentència» —en els dos sentits d'aquesta paraula, és a dir, el de «màxima» o «aforisme» i el de «judici»— i fins i tot «versicle», però que al mateix temps està lligada al verb «sprechen» («parlar») dels dos primers versos, de manera que en l'original alemany hi ha un efecte de concordança conceptual i sonora: «sprich» / «Spruch». En català aquesta concordança s'hauria pogut reproduir en part recorrent al verb «dir» i al substantiu «dita» per traduir «Spruch». Els tres traductors, però, han optat per donar més força a «Spruch» i prescindir de la concordança: Vidal-Müller i Pons el tradueixen per «judici» i Pous per «juí» (d'acord amb la seva tendència a utilitzar formes populars, dialectals o arcaïques).

Al vers cinquè sorgeix una segona dificultat, solucionada de tres maneres diferents pels tres traductors: «No separis tanmateix el no del sí.» (Pous), «però no deslliguís el no del sí.» (Vidal-Müller), «Però no decantis el no del sí.» (Pons). El verb utilitzat per Celan, «scheiden», admet totes tres traduccions i encara d'altres: la dificultat és que s'aplica a conceptes als quals en l'alemany corrent no s'aplicaria, creant doncs una imatge poètica que necessita ser interpretada, i d'aquí la diferència en les solucions adoptades.

Del vers 5 a l'11, les tres versions varien només en alguns detalls. En canvi els versos 12-15, que constitueixen la quarta estrofa, presenten diferències notables. En primer lloc, els verbs «blicken» i «sehen» són traduïts per Pous «aguaitar» i «mirar», mentre que Pons i Vidal-Müller tradueixen «mirar» i «contemplar». En segon lloc, l'expressió «lebendig wird» és traduïda de manera molt literal per Pous i Pons —«vivent esdevé» i «es fa vivent»—, mentre que Vidal-Müller opten per una solució més lliure i natural: «es desperta»; aquesta tria, però, els obliga a prescindir de la concordança amb el vers següent, on torna a aparèixer l'adjectiu «lebendig» oposat a «Tod» («mort»), mentre que Pous i Pons la mantenen. En tercer lloc, l'exclamació «Beim Tode!» ha estat interpretada de tres maneres diferents: «En la mort!» (Pous), «arran de mort» (Vidal-Müller) i «Prop de la mort!» (Pons), si bé les dues darreres s'assemblen molt. De nou es tracta en l'original d'una combinació no habitual de la preposició «bei» i el substantiu «Tod», de manera que la imatge que en surt és difícilment objectivable i, doncs, traduïble. I en quart lloc el vers

«Wahr spricht, wer Schatten spricht.» ha estat traduït també de tres maneres diferents: «Ver parla, qui ombra parla.» (Pous), «Veritat parla, qui ombra parla.» (Vidal-Müller) i «Diu veritat qui diu ombra» (Pons). En aquest cas ha optat per una solució menys literal i més natural, però en perjudici de la concordança del verb amb els primers versos del poema: «sprich» / «spricht» («parla» / «parla»).

Al vers 17 ens trobem amb una altra dificultat molt característica de la poesia de Celan: les paraules compostes de creació pròpia, a les quals l'alemany és propici per naturalesa, però que Celan força fins a límits explosius. En aquest cas trobem «Schattenentblö(ter)» a partir de «Schatten» («ombra») i «entblö(en)» («despullar», «desposseir»). Pous i Pons opten per descompondre el terme en un substantiu i un complement preposicional, que és la forma natural del català per a aquest tipus de compostos, la qual cosa dóna: «desposseït d'ombra» i «despull d'ombra»; en canvi Vidal-Müller s'arrisquen a recrear en català l'originalitat del llenguatge celanià amb un «desombrejat».

Un darrer exemple de la multiplicitat d'interpretacions i per tant de traduccions que ofereix la poesia de Celan és la cloenda del poema: «in der Dünung / wandernder Worte.», que ha estat traduïda com «en mar de fora / d'erradívols paraules.» (Pous), «dins l'onejar / de les paraules nòmades.» (Vidal-Müller) i «dins la maror / de les paraules nòmades.» (Pons). Tres imatges que gairebé semblen descriure la difícil —per no dir perillosa— tasca del traductor de la poesia de Celan, però que al mateix temps són un exemple magnífic de la bellesa dels fruits que se'n poden treure, i que esperem que a partir d'ara escassegin menys.

## Annex

### Relació cronològica de les traduccions al català de Paul Celan

- 1966 (1973<sup>2</sup>). «Fuga de mort» («Todesfuge»). Traducció d'Artur Quintana acompanyada de l'original alemany a peu de pàgina. A: FORMOSA, Feliu i QUINTANA, Artur (eds.). *A la paret escrit amb guix. Poesia alemanya de combat*. Barcelona: Proa.
- 1976. Pous, Antoni. *Traduccions de Paul Celan*. Barcelona: Lumen. Inclou 23 poemes de Celan traduïts per Pous amb la versió original i la traduïda encarades. Són els següents: de *Mohn und Gedächtnis*: «Ull fosc pel setembre» («Dunkles Aug im September»), «Tard i pregon» («Spät und tief»), «Corona» («Corona»), «Fuga de la mort» («Todesfuge»), «Marca de foc» («Brandmal»); de *Von Schwelle zu Schwelle*: «Kenotaph» («Kenotaph»), «Amb rojor de temps als llavis» («Mit zeitroten Lippen»), «Parla també tu» («Sprich auch du»); de *Sprachgitter*: «Veus» («Stimmen»), «Confiança» («Zuversicht»), «Reixa de locutori» («Sprachgitter»), «Llit de neu» («Schneebett»), «Call estret» («Engführung»); de *Die Niemandrose*: «Salm» («Psalm»), «Mandorla» («Mandorla»), «Tubinga, giner» («Tübingen, Jänner»); d'*Atemwende*: «Corroïda» («Weggebeizt»), «Les coses escrites» («Das Geschriebene»), «Un traqueig» («Ein Dröhnen»); de *Fadensonnen*: «La vila de Pau, més tard» («Pau,

- später»); de *Lichtzwang*: «Jèiem» («Wir lagen»); de *Schneepart*: «Jeus» («Du liegst»), «Una fulla» («Ein Blatt»).
- 1990: Reedició de «Fuga de mort», en la versió d'Artur Quintana, i de «Marca de foc», «Amb rojor de temps als llavis», «Llit de neu», «Salm», «La vila de Pau, més tard» i «Una fulla», en les versions d'Antoni Pous, sense els originals. A: FORMOSA, Feliu (ed.). *Poesia alemanya contemporània. Antologia*. Barcelona: 62.
  - 1990: «El Meridià» («Der Meridian»), en traducció de Jordi Ibáñez. A: *Arc Voltaic*, núm. 18. Barcelona: Destino.
  - 1991: «Sols esfilagarsats», de Paul Celan. Traducció de 9 poemes del llibre *Fadensonnen* a càrrec d'Antoni Prats, amb els textos originals a peu de pàgina: «La veritat de l'unça» («Die Unze Wahrheit»), «En els sorolls» («In den Geräuschen»), «La veritat» («Die Wahrheit»), «A la dreta» («Zur Rechten»), «Els desarmats tabús» («Die abgewrackten Tabus»), «L'eternitat» («Die Ewigkeit»), «Al llarg de la línia de turons» («Die Hügelzeilen entlang»), «Cap nom» («Kein Name») i «Imagina-t'ho» («Denk dir»). A: *L'Aiguadolç*, núm. 14. Marina Alta.
  - 1995: CELAN, Paul. *Cristall d'alè (Atemkristall)*. Barcelona: Negratit. Traducció d'Arnau Pons d'aquest cicle complet de 21 poemes, que posteriorment quedaria integrat en el volum *Atemwende*: «Pots» («Du darfst»), «Rosegada» («Von Ungeträumten»), «Dins les estries» («In die Rillen»), «Dins els rius» («In den Flüssen»), «Davant el teu rostre tardà» («Vor dein spätes Gesicht»), «A través dels ràpids de la malenconia» («Die Schwermutsschnellen hindurch»), «Els nombres» («Die Zahlen»), «Camins dins el furgall ombriu» («Wege im Schatten-Gebräch»), «Blanc-gris» («Wei(grau)'), «Amb màstils cantats tot apuntant cap a la terra» («Mit erdwärts gesungenen Masten»), «Fôrceps de polsos» («Schlâfenzange»), «A prop del gra de calamarsa» («Beim Hagelkorn»), «Estar-se» («Stehen»), «El teu somni» («Dein vom Wachen»), «Amb els perseguits» («Mit den Verfolgten»), «Sols de fil» («Fadensonnen»), «Dins el carro de serps» («Im Schlangenwagen»), «Estries de falla» («Harnischstriemen»), «Munt de paraules» («Wortaufschüttung»), «Et conec» («Ich kenne dich»), «Corroïda» («Weggebeizt»).
  - 1996: Número especial (65/66) de la revista *Reduccions* dedicat a Paul Celan, amb els següents poemes, amb versió original i traducció encarades: reedició de les traduccions d'Antoni Pous de «Fuga de la mort», «Tubinga, giner» i «Reixa de locutori». Traducció de Jordi Ibáñez del cicle inacabat d'11 poemes *Enfosquit (Eingedunkelt)*, no inclòs posteriorment a l'edició de l'obra «canònica» en dos volums: «Irreflexiu» («Bedenkenlos»), «Després de la renúncia a la llum» («Nach dem Lichtverzicht»), «Ben precís» («Deutlich»), «De la corda fluixa» («Vom Hochseil»), «Damunt els caps» («Über die Köpfe»), «Llences» («Wirfst du»), «Pedra impugnada» («Angefochtener Stein»), «Enfosquit» («Eingedunkelt»), «Omple de desolació» («Füll die Ödnis») «Irrupció» («Einbruch») i «Amb nosaltres» («Mit uns»). Traduccions d'Andreu Vidal i Karen Andrea Müller de 7 poemes de 7 llibres diferents: «Compta» («Zähle») de *Mohn und Gedächtnis*, «Parla també tu» («Sprich auch du») de *Von Schwelle*



zu Schwelle, «Tenebrae» («Tenebrae») de *Sprachgitter*, «Hi havia terra dins ells» («Es war Erde in ihnen») de *Die Niemandrose*, «Allò escrit» («Das Geschriebene») de *Canvi d'alè*, «Pensa» («Denk dir») de *Fadensonnen*, «A casa de Brancusi, tots dos» («Bei Brancusi, zu zweit») de *Lichtzwang*. Traducció d'Arnau Pons dels poemes «Parla també tu» («Sprich auch du») de *Von Schwelle zu Schwelle*, «Sacsejada d'aquí i d'allà» («Das umhergestossene»), d'*Atemwende* i «Encara et puc veure» («Ich kann dich noch sehen»), de *Lichtzwang*, a més de fragments d'altres poemes, dintre de la traducció d'un text de Maurice Blanchot sobre Paul Celan.

- 1999: «Sols de fil» («Fadensonnen»), d'*Atemwende*, i «Hi havia terra dins ells» («Es war Erde in ihnen»), de *Die Niemandrose*, en versió catalana d'Arnau Pons. («Sols de fil» presenta una variació respecte a la versió del mateix Arnau Pons publicada a *Cristall d'alè*.) A: *El Pou de Lletres*, núm. 11-12 (tardor 1998-hivern 1999). Manresa.